

EREDETISÉG 'S JUTALOMTÉTEL.

Az emberi lélek, az Istenség' mivoltának ez a' mennyei szikrája, munkálódásaiban vagy olyanokat fejt ki önmagából, mellyek még az előtt nem voltak, és így, tereint; vagy másokat követ. Itt a' másoktól gondolatokat áttallátja, felfogja, magáévá teszi, de csak azokkal marad; ott kiragadja magát a' megszokott kerületből, 's egy bizonyos nagyságnak, mélyebb általáttnak méltóságos érzetével új világot terjeszt a' lélek' munkálódásaira, 's mint egy vezér csillag elől fényelve, az észnek olly tehetségeivel ismerkedtet meg az embereket, mellyek benne megvoltak ugyan, de azt magokban lenni ők nem tudták. Ekkor vélekedésbeli vívások támadnak, mellyek a' szerint ütik ki magokat, a' millyen kimíveltségben állanak az észnyitó lélekhez képest. A' feltalálóval atyafias lelkek megértik, helyben hagyják azt, a' mit tett, 's örömbámulással nézik benne a' léleknek, mellynek kifejtése határtalanul tovább mehet, méltóságát. Azok, a' kik ezen feltalálót így meg fogják, ha mingyárt tesznek is holmit azéhoz, követők; az a' ki lelkének sugallásából maga hozott elő nagyot, eredeti teremtmő lélek.

Mikor a' hatalmas Teremtő az emberi lelket előlobbantá, azt akarta, hogy különböző organumok által dolgozván, különbözőle úton munkálódva dicsőítse magát, 's mindennek a' mi a' természetben, és az

emberben magában feltaláltatik, legyen egy egy magyarázója, felfejtője, titkainak kikeresője; olly tulajdonságot adott neki, hogy keresztül menjen mindezekben, 's mindeneket mellyek az ő tapasztalásán, láthatárán belől vagynak, kitanúljon, vagy lelkének gyanakodó sugallása által még azokon túl is ereszkedjék. Egyik azért a' körülöttünk lévő természetben maradva, rendbeszedő lélekkel általvizsgálja azt, kitanúlja titkait, egybe állítja; másik, mélyen áthatható értelemmel felcsemelkedik az égi testek' forgása felé, kiméri a' Nagy Minden' planetáinak harmoniás futását. Ez, kifejtegeti a' léleknek tehetségeit, meggyújtja annak szövétnekét, 's világánál kivezérel bennünket a' balvélekedéseknek egybe gomolyított zavarából; az, mint a' természetnek fia, az embernek érzéseit (mellyek benne azért elevenebbek, hogy azoknak szívre beszéllőbb tolmácsa legyen) kedves képekben, elragadó festésekben adja elő. Ő inkább a' tapasztalás körében lévő embert fejtegeti, annak legtitkosabb oldalait kimutatja, 's gyönyörködtetés közben nyomja bé olvasóinak szívébe a' mi Nemes, Szép, Illendő 's józan életfilozofiára tanít. Ezeknek mindenike nagy a' maga nemében, mihelyt előszabott útját tökéletességgel járta meg, mert a' lelkek, egy alkotó erőből megindúlva, ámbár más meg más úton mennek is, a' fő bevégzésben egy rangot kapnak. E' mellett, a' vizsgálódó bölcs is nem tagadhatván meg a' maga érzéseit, meghallgatja azok' jó éneklőjét, valamint ez is részese lévén az értelemnek, megtanúlja

azoknak vizsgálódásait, 's érezi azt, hogy mennél inkább kiszélesedett ismeretei vagynak a' lélek' világában, annál helyesebben, bővebben dolgozhatik úgy, hogy a' Jövendőnek becsülését is megnyerje.

Más úton dolgozik ezen munkálódásokban a' vizsgálódó értelem, máson az, melyet a' képzelés éleszt, 's ereket nézve úgy jő ki, hogy az emberi ész az ő eléállításában ezen két pályán megyen. Azon tudományokban, melyekhez fontolgató, [vizsgáló ész kívántatik, egyedül az értelemnek kell magát a' maga tisztaságában mutatni, azokban, melyekben a' lélek, főképen a' képzelődés' segítsége által dolgozik, ennek kell az elsőnek lenni. Ha az elsőhez ezen másadikból nagy rész járul, az ész hamar elveszti az ő vizsgálódó esendesebb pontját, 's munkájának hibás tónust ad, ha pedig a' Poétában a' vizsgálódó értelem képzelődés nélkül vagyon, nem fog az hathatós, szívet általjáró, magával elragadó munkát szülni. Így tehát egyikben mint a' másokban egynek kell uralkodónak lenni, csak hogy a' Poétának inkább részt kell venni a' vizsgáló észből, mint amannak az ő tehetségéből.

Tagadhatatlan, hogy ezen tudományokban jeles fő teszi az újításokat, javításokat. De, Genie kell ő mindenikhez? — Kant, a' Geniet olyan veleszületett elmehéli tehetségnek nézvén, melly által a' természet regulákat szab a' szép mesterségnek, csak a' szép tudományok 's mesterségekben magát nagy méltósággal kimutató lelket nevezi Geniének; azt pedig a' ki egyéb

tudományokban nagy 's feltaláló is, nagy észnek. (*)
 Megkülömböztetése ebben áll: mert, azt mondja mély
 megjegyzéssel, „az, a' kinek munkájára másokat meg-
 lehet tanítani, hogy azt ismét úgy vigyek véghez, a'
 mint a' feltaláló, az nagy ész; az, a' kinek munkáló-
 dása' módjára se megtanítani nem lehet mást, sem azt
 megtanulni, hanem a' dolgozóban magában kell lenni
 a' teremő erőnek, az Genie. Így lehet mondani, New-
 ton igen nagy ész volt, de nem volt nagy Genie, mert
 feltalálásaira jutnia nehéz, nagy munka volt ugyan, de
 mind azokat még is meg lehet másnak tanulni, 's azok-
 ra mást megtanítani. Newton nem csak magának, ha-
 nem másoknak is előállíthatta megfoghatólag azon lépé-
 seket, miképen lehessen a' Geometriának első kezdeti-
 től fogva azon nagy és mély feltalálásokhoz jutni, mel-
 lyeket könyvében megmutat. Ellenben Homerust, Wie-
 landot nézve, egyiket sem nagy észnek kell nevezni,
 hanem Genienek, mert nem taníthatnak meg másokat
 arra, miképen találták ők fel a' magok fejekben az ő
 képzeléssel gazdag és gondolatokkal telyes ideájakat.”
 Hanem, e' mellett, ha amannak nem Genie név adatik
 is, megmarad a' maga nagy érdeme, olly érdeme,
 mellyet ismét az így nevezett Genie magától véghez
 vinni nem fog.

Mikor ezen különbféle munkálódásu lelkek szeren-
 esús társaságban, őket élesztő epochában együtt dol-

(*) L. Mellins encyclopaed. Wörterb. der Philos. Art. Genie.

goznak, mikor őket megítélni 's megérteni tudók hallgatják, akkor vagyón a' tudományoknak dícső 's leírhatatlan kedvességű ideje. Azonban, nem fognak ezek mind egyszerre mutatkozni, hanem egyik idő ebben, másik abban szűl Jelest, vagy a' szerint, a' mint a' környülállások lelkenek kifejtődésére kedvezők, vagy a' mint előtte már dolgozni kezdők voltak, mert a' lélek munkálódásainak sokakon kell keresztül menni, kik mind tovább tovább emeljék, míg utóljára a' maga egész fényében mutatkozhatnak.

Általmegyünk itten a' Poézésre, mivel a' jutalom tétel, mellyet kihirdetni akarunk, azt tárgyazza, egybekívánván kötni a' csak most mondottal azt, a' mi következik.

A' Literaturák történetei azt mutatják, hogy azok lehettek szerencsésebbek a' dolgozásban, kik akkor éltek, mikor előttök némelly kezdetek már voltak, de mellyek még csak mint a' napnak jelentgetőji, a' hajnali pír, a' köd közt úszó csillag látszattak. Ezek tanulhattak már amazoknak botlásaikból, mellyeket nekik kell vala tenni, ha elsőek lettek volna. Shakespeare támadhat a' Literaturának még nem díszes korában is, de ha egy Schiller a' Kritika virágzása idejében él, sokkal tisztábban, klasszikusabb karakterrel jelenhetik meg. Nehezebb már annak jelességre felemelkedni, ki akkor születik, mikor a' nagyobbak már éltek. Sok, vagy minden el vagyón előtte foglalta, 's neki azokon felül kellene menni. A' Genie mindenkor talál ugyan magának új utat, de az emberi karakternek külömbféle kimutatásai,

ha már jól festve vagynak, a' későbbinek ugyanazokat lévén szükség festeni, hamar másolóvá leszen. A' dolgozás alatt, fellobbanó ézsbe jutások mutatkoznak 's ámbár maga az Író is reájok jött volna azon gondolatokra, — mivel a' lélek is úgy ütközik egybe egy másnak ideájával, mint a' szív egy másnak érzésével, — látja hogy az elsőség tőle el vagy on véve.

A' kezdet nálunk is megtételezett fordítások által, mint a' Nemzetek kezdeni szokták a' tudományok' megizlését, hogyha magoknál belőlről nem ég a' tűz, melly az arra született lelkeket melegíti. Mert ha egy Nemzetnek, egy másikkal igen közeli való egybekötése nincsen, 's nem ragadtathatik el a' már kész munkákon való bámulás által, hogy csak azokat csudálja, 's a' maga erejéhez bizatlankodást nem kap, ott a' lélek önmagától indál meg munkálódásaiban. Így emelkedik a' Görög tulajdon lelke szerint magától, így elválasztva élve talál fel az Otaheiti lakos is magának dramát.

Azon szép intézetek, mellyek nálunk a' tudományokat 's azokban való eredeti dolgozást segíthették volna, szerencsétlen időknek lettek játékvá. Elöl voltunk valaha, 's látszott, hogy a' több Országokkal egy lépést kívántunk tartani, de el kelle maradnunk. A' Mátyás által egünkre felhozott pompás napnak sugárai nem meglehették a' Nemzetet a' felállított kincsnek becsülésére, mivel arra el készítve még nem volt. Az általmenetel hirtelen vala. Ó utána pedig nem úgy jöve Ulászló, mint a' Francziáknál XII-dik Lajos után I-ső Ferencz,

ki mind azt, a' mit Lajos elkezdett a' tudományok' ter-
jesztésében, jelességgel folytatta. A' mi Ulászlónk nem
tudta meggondolni, hogy a' hisztória nem fogja örömmel
említeni, ha az elkezdett intézeteket pusztulni hagyja. Ő,
gyermeki módon örvend Mátyás palotájának mikor annak
fényességét legelőször meglátja, 's úgy bánik a' Bibliote-
kával. Nagy lelkek gondolatjait, 's a' jövődönék boldogi-
tására való szándékait, csak nagy lelkek tudják érteni, 's
azon pályán dolgozni. Se ő, se fia nem él Korvin' lelkében,
's Lajos miatt mind a' Pécsi Intézet mind a' Budai, pusztító
kezekre jut. Majd, az Országban tulajdon nemzetünket
emésztő meghasonlás támad, 's a' tudományoknak szép
fényt ígérő derülés után borongó idő következik. Az Erdé-
lyi jelesb Fejedelmek igyekezeteiből sem láthatunk annyi
hasznót, mennyit csendesebb kor adhatott volna. Egy szó-
val: nem engedtetett annyi idő, míg a' régi Literaturák vi-
rágzásba jöhetvén, azoknak hővebb megizlése, 's az ismer-
etes Olaszok, Francziák példája által, nyelvünkre való for-
ditások szokásba jöhettek volna, hogy ezek után későbbre
az eredeti munkálódásra is út készítenessék. Klasszikusi sza-
bad lélek, mellynek szózatja örökre újra éledez a' nemesb
lelkekben, 's egy nemzet nyelvének művelése, nem olly
időkben fejlődik ki, mint a' miéink voltak! A' kik kivív-
ták magokat, olly csillagok, mellyek az előttök menő fel-
hők alól egyszer egyszer kitetszenek: de nem lehet az
egész ég világos, mert újra sötét felhők fogják bé. Nem lé-
vén a' Nemzet sokféle tudományos ismeretek által elké-

szítve tulajdon magától való gondolkodásra, mikor a' Múza a' külföldnek szép fényét a' mi hadi komolyságu Hazánkra is besugározta, 's maga bétékintett, ha elvégtére eljöhetne é hozzánk is, azok a' kik értették az idegen nyelvet, 's benne a' szépnek tüze égett, olvasták a' külföld munkáit, gyönyörűséggel tölték el, 's elég szépnek tartották ha azokat nyelvünkön csak megismerkedtetik is. Ez elég dicséretes, elég nemes igyekezet is volt, 's a' jelesb fordítani kezdőknek neveik méltán fénylhetnek az eredeti Írók mellett, mert azok, szintűgy eredetiek lehettek volna, azon időben, mellyben ezek magokat azzá formálhatták. Az egész nemzet tartozik nekik háládatossággal, mert ők üzték széllyel legelőször a' homályt, ők vetettek el olly szikrát, melly az utánok jövő ifjút meggyújtja, 's meszszebbre vigye; az eredetit dolgozni akaró pedig sokat köszönjön nekik, mert a' nyelvet ők törték meg számára.

Maradjanak meg ezután is közöttünk a' fordításbéli igyekezetek, 's fordítassanak le a' régi 's új világnak minden nevezetesebb munkáit, fogjanak ezekhez a' legjobb fők is, mert épen tőlök lehet jót várni, ők értik egészen a' munkát; de eljött az idő, mellyben az eredeti dolgozáshoz is jobban hozzá kell kezdeni, 's többen. Egyedül az eredeti jó munka a' Nemzetnek tulajdon birtoka, az ád a' nyelvnek tekintet. Valamint az Országban lévő becsét a' nyelvnek az teszi, ha a' politikai igazgatás azon foly, úgy a' külföldnek az adhat interessét megtanulására, ha azon sokféle tudomány tárgyú eredeti munkák vagy-

nak. Schlötzer megtanúl az egy Nesztorért muszkául, 's még elébb Buffon, hollandusúl, hogy Halesnek, a plántákról írt munkáját megérthesse. Ez ugyan még nem olly nagy dolog, ha egy külföldi tudós egy nyelvet megtanul, de becsületes arra nézve, hogy a' külföld bennünket, ha eredeti jó magyar munkáink lesznek, nem tart barbarusnak. — Magunkra nézve pedig azon kellene lennünk, hogy Olvasójink nyelvünkön is találjanak, sok hasznost, sok szükségeset, sok szépet. Mert a' Publicum nem haza szeretetéből olvas (és valójában megkinzott hazafiság volna rossz magyar könyvet csak azért olvasni, mivel magyar) hanem azért, hogy tanuljon, vagy magát mulassa. Mennél jobban, tökéletesebben kidolgozott magyar munkáknak kellene tehát megjelenni, hogy azoknak belső foglalatja, ereje által az Olvasók örömmel rájuk térjenek, 's azok is, a' kik Hazánkban nem magyarul tanulnak Szülejiktől, a' szép, jeles munkák érthetéseért, megtanulására ingereltethessenek. Csak a' jó eredeti munkák tarthatják fenn nyelvünket a' maga kívánt virágában, azok terjeszthetik, mert a' kik eredeti nyelven a' munkát már olvasták, vagy olvashatják, nem igen fogják forgatni a' fordítást. *) Kisfaludy, mint hogy nem hallott, nem ismert dalokat éneklett, olyan helyekre is bemenetelt

*) Természetes, hogy ez így legyen az idegen nyelvet szint-
úgy, mint a' magokét értők között. Már Cicero is, a' maga
idejében ettől tartott. *L. De optimo genere Oratorum.*

nyert, hol magyar könyvet soha sem olvastanak. Így lesznek egyéb munkák is becsben, mihelyt olyanok, hogy különös figyelmet támaszthatnak.

De nálunk a' léleknek eredeti kifejtődését nagyon hátráltatja, hogy mi nem merünk magunk gondolkozni, 's csak azzal maradunk, a' mit idegen földről békapunk, melyet vagy még némellyben slendriános neveltetésünk, vagy félelmes rebegésünk, vagy energia nélkül való léte-lünk is, okoz. Nincs önnön erőbe való nemes bizakodás, nincs az írói pályára elegendő elkészülés. Tanúlunk, hogy hivatalt kapjunk, 's hogy mindent mi is úgy folytassunk, a' mint régen folyt, de a' tudományok körül való munkálódásnak, írások által való terjesztéseknek békét hagyunk, 's nevezetesen ha jelenik is meg valami eredeti, abban is vagy kevés izlés, vagy épen semmi se mutatkozik. Bárcsak gyú-lasztana bennünket a' Németek példája, kikről egy időben hasonlóképen ez vala mondva: *Ich weis nicht, was für ein besonderes Unglück über Deutschland verhängt ist, dass fast kein Deutscher selbst denken, sondern immer sich nach andern richten will.* Lásd *Briefe die neueste Literatur betreffend.*

Merni kell. Ha mindenkor csak a' külföld munká-jin bámulunk, egyedül azokat fordítjuk, soha se tehe-tünk magunk nagyot. (*) Sőt, a' fordító is nem próbál-

(*) Lásd: Quinctilian. Inst. Orator. L. X. 2. Ante omnia igitur imitatio per se ipsa non sufficit, vel quia pigri est inge-

ván magát, talán elhal minden erejével. Nem mutathatná meg a' Vitéz, a' maga bátor vivását, ha csak egy más Vivónak háta megett maradna. Hanem ez, csak azoknak legyen mondva, a' kik az önnön szeretettől meg nem vakítatva érzik azt, hogy tulajdon magok is írhatnak jelest; másoknak tanácsosabb fordítani, mint unalmas eredeti Író lenni. Ti, szerencsésb ajándéku ifjak, kiknek képzelődése merészen repül, de a' lelkesedés' órájában józan lélek igazgat benneteket, ti emelkedjeteK fel.

Az akadályok ne ijesszenek el bennünket, sőt bátorodjunk fel azok' példáján, a' kik már közöttünk megjelentek. Akarjuk é hogy a' Nemzet a' tudományokban haladjon? Igen. Hárítson el tehát mindegyik annyi akadályt, a' mennyit neki lehet, 's ne halogassa azt a' későbbiekre, a' boldogabb időkre. A' nemes lélek nem vész el lágy sohajtásokban a' meg nem változtatható Elmultért, ha bár annak fájdalmát magasan tudja is érezni, 's nem olly gyáva, hogy jeles cselekedet véghezvitelét másokra, az utána jövőkre hagyná. Ha nem találja úgy a' maga körét, a' mint kívánja, gondolatjától el nem áll, hanem nemes vivással annyit teszen,

nii, contentum esse iis, quae sunt ab aliis inventa. Quid enim futurum erat temporibus illis, quae sine exemplo fuerunt, si homines nihil nisi quod jam cognovissent faciendum sibi aut cogitandum putassent? Nempe nihil fuisset inventum. Cur igitur nefas est reperiri aliquid a nobis, quod ante non fuerit?—Nihil enim crescit sola imitatione. — Az imitációt itten a' fordításra is lehet alkalmaztatni.

a' mennyi ő tőle kitelik. Így dolgoztatván többen is, utóljára egy szép egész formálódik.

Ha a' magunk dolgainak akadályai meggyőzésében fáradhatatlanok tudunk lenni, miért nem azokban is, mellyeknek elhárítása vagy a' Nemzet díszét vagy közjavát szülheti! Vagy, elveszett é az a' nemes cselekedetek' szomja, melly a' Hazának dicsőíthetésében találja kielégíthetését? O, nem, — legalább hinnünk szebb, hogy nem veszett el. —

Mi valójában még nagyon hátra vagyunk. Sok fokban, legtöbben, meg kell elégednünk, ha csak egy magyarul írt könyvet mutathatunk. A' Hollandus, két milliónál kevéssel többet tevő nemzet, 's a' Dánus nem tesz annyit mint mi Magyarok, 's még is mind a' kétőnek Literaturája többet mutat, mint a' miénk. — Menj el a' többiek szemlélésére, ott találsz mindenféle Hasznost, Szépet, 's mikor ott megszoktál mulatni, tekints haza 's fájdalommal látod, hogy nálunk a' tavaszi napok, a' téliekkel vívnak. Most a' nap még csak néhol süt keresztül a' fellegeken, 's igen sok helyen árnyék vagyon. — Ezért kellene, még szorgalmasabban igyekeznünk mint most, ezért kellene azoknak, kiknek módjok vagyon a' tudományok' elésegítésében, érezni, hogy sok Jók vagynak, a' kik tapsolnak, ha látják a' dicsőségre vezető lépéseket, de nemes panaszt mondanak, ha tapasztalják, hogy a' Nemzet' kimívelődése számba se vétetik.

A' Poézisben való eléméletelünket nézve, mi, eddig az úgy nevezett lyraiban mutathatunk legtöbbet. A' Drámát és Vitézi Költeményt, — mellyek a' Poézis minden hatalmának, erejének mint egy égő pontjai, 's ezek mellett a' több nemek a' poétai Geniének nagyobb, kisebb szikrázatjai, — még nem találjuk fel nálunk a' magok fő méltóságában. Olyan munkájink, mellyek lélekkel mulattatnák nálunk azokat, kik csinosb nevelést kaptak, 's általok nyelvünk előttök feljebb való becsben maradna, nem igen vagynak. Nincsenek klasszikusi módon írva olyanok, mellyekben a' magyar a' maga szokásait, Hazáját fellelné, 's e' miatt nincsenek a' mi Olvasójink magoknak otthon, mindenütt külföldi tűnik eleikbe, 's egyik oka elidegenedéseknek ez, hozzá járulván az is, hogy minden Nemzet, kimivelődése' kezdetén az idegennék bámulására elragadtatik, mint magok a' Németek is szép idejek eljövetele előtt azt hitték, hogy csak az jó, a' mi franczia. Ezen kell Iró-jinknak segíteni, nevezetesen Poétájinknak, 's olly munkákat írni, mellyek kedvellést nyerhessenek.

Hogy a' Poézisben, arra született Genietől lehet várni olyan munkát, melly a' nyelvnek méltóságot ad, Olvasókat gyűjt magának, kik dolgozásait meleg szívvel érezi, 's lelkek, azokon való bámultokban megáll, felségesnek kiáltja, nagyon tapasztalt igazság. Csak ő, a' kinek lelke, tanulásait, tapasztalásait, magában megforgatván, mikor a' lelkesedésnek melegítésbe hozó langja elélobban, azokat onnan egészen ujja szült formában állítja elé, fog valóssággal eredeti lenni. Megoldván neki benne lakó Istenné-

je a' fantaziának arany gyeplőjét, megyen a' nap szeke-
rén, 's felfogva lelkében a' földit, és bájoló tündérség-
ben képzelve a' földin felül valót, a' természetet 's azon-
túl, az ideában lévő szebbet nemes formába szép egés-
szé egyezteteti; egy harmóniás egésszé, mivel lelkében
annak bizonyos sejdítése, azután való törekedés va-
gyon, mint egy kis modellje azon harmóniának mellyet
az egész világ systemájában találunk. Ezen harmóniá-
nak kitalálására való vágyása vezeti minden legkiseb-
bet észrevevő érzése által, hogy mi tartozik az ő tár-
gyához, mi nem; mi emeli azt, mi alacsonyítja; miket
kell neki egyengetni, tisztára hozni, emelni, csinosítani
azon előhozásában, mellyet képzelődésének felhevülé-
sében, ideájitól mélyen elfoglaltatva, reszketéssel irt.
Ezen harmónia után való törekedésnek meg kell lenni
minden más jól elrendelt gondolkozásu lélekben is, hogy
munkáji épek, egybe függők, tiszták legyenek, 's men-
nél inkább tökéletességre vitte ezt magában, munkájá-
nak annál nemesebb karaktere lészen.

A' Genienek e' mellett tulajdonsága az is, hogy lel-
ke magától függő, azt teszi, a' mit még senki előtte
nem tett, 's maga sem tudja magának megfejtteni miké-
pen, de ő ha valamelly különös belső felindulás által
hívbe jő, teremti. Ollyant hoz elé, a' mi még nem volt,
vagy a' már mondottat is eredeti festéssel sokkal szeb-
ben, nemesebben újra eléadja. Ő maga, magának mus-
trája, 's útát vág oda, a' hol járni akar. Inkább lehet
őtet munkájában látni, csudálni, mint megmagyarázni.

Mikor dolgozáiban a' többiektől, a' seregtől való elválás, egy különös nagy karakter mutatja magát, mikor lelke előttünk, mintegy villámlik, érzéseinket pedig nyughatatlanságba, örökre ragadja, 's észre is alig veszük, midőn bennünket egészen hatahna alá hajt, látjuk, hogy valóságos poétai Genie. Ekkor tölti bé azt, a' mit Shakespeare a' *Nyári Éjféli Álomnak* V-dik Felvonásában mond:

The Poet's eye, in a fine frenzy rolling
Doth glance from heaven to earth, from earth to heaven;
And as imagination bodies forth
The forms of things unknown, the poet's pen
Turns them to shapes, and give to airy nothing
A' local habitation and a name.

„Tündéri elragadtatásban forogva a' Poétának szeme, levillámlik az égből a' földre, 's a' földről ismét az ég felé, 's a' mint a' képekkel tellyes fantazia ismeretlen dolgok fölől formákat terem el, a' Poétának pennája azokat megvalóságosítja, 's állandó lakhelyet és nevet ad a' levegői Semminek.

Ezen elszórt, de egy cél-tárgyazó gondolatoknak előbocsátása után hírül adatik a' magyar Poétáknak, hogy itten Kolozsváratt néhány ifjú Mágnások társaságba állva, egy eredeti jó, Szomorú Játéknak írására első jutalmúl 700 Rhforintokat tesznek fel, másadiknak pedig 300 Rhforintokat. Az a' Játék el fog azután játszattatni az új magyar nagy Játékszínben, melly az Erdélyi Magyar Nemességtől Ország-gyűlésén arra felosztat-

tott summa pénznek segítségével, a' mint reménység vagy, nem sokára elkészül.

A' Jutalomtételnek külső pontjai ezek:

1. A' dolgozni akaró jelentse magát levele által a' Muzéum Kiadójánál, e' folyó esztendő' Septembere' végéig. Mert, ha nem találkoznék senki is, az egybe tett Summa a' magyar Literatura' elésegítésére lévén adva, a' fellevektől egyéb munkára való jutalomtételre fog fordítatni.

2. A' tárgy históriai, hősi legyen. Választhatja a' Poéta vagy a' magyar históriából, vagy akármelly másból is.

3. A' munka legyen idegen irással tisztan leírva, a' homlok levélre egy választott mondás tétessék, 's a' mellette írandó, különösen bépecsételt levélben ugyan azon választott mondás álljon, 's az Író neve, hogy a' megvizsgálás után megtudassék, ki volt, 's a' jutalmat őhozzá lehessen küldeni.

4. A' jövő esztendőnek, u. m. 1815. Septembere végén ide a' Kiadóhoz béküldve legyen. Mindazonáltal, ha ezen terminusnak meghosszabbítása kívántatik, a' Jutalomtevők arra is rá állanak.

5. A' bégyülő daraboknak kritikája, írásban fel fog tétetni, hogy az Itélőknek minden személyes tekintet nélkül való ítéletek kitessek.

6. A' jutalmat nyerő két darab ki is fog jönni nyomtatásban.

Azt mondhatná valaki, minek ez a' jutalomtétel, mert ha Genie nem dolgozik, úgy sem lesz nagy az

öröm, a' Genie pedig önnönmagától való indítása által is munkás. Ez igaz, De a' szép törekedés, az a' forró vágyás, hogy a' Nemzet ragadtassék ki megfelejtkezéséből 's igyekezzék a' maga Játékszínét emelni, nem nyugszik meg ezen, hanem megpróbálja serkentéssel, ha nincs é valaki közöttünk, a' ki reménységét bétöltené. Genialis teremtvő lelket, melly felemelkedjék magasan, 's örökké bámulandó munkát írjon milliommok fizetése sem ad annak a' kinek a' természet nem adott; de a' serkentés, a' pályának kimutatása, ha vagyon közöttünk, megtöltheti szeméit a' szép célra vágyakodás' nemes könyeivel 's meglehet, hogy próbálván, olyan jót fog szülni, melly különben elmaradott volna. Mert hisszük azt, hogy találkoznának több Írók is közöttünk, ha annyi akadály, annyi vivás, annyi elkedvetlenítés nem volna az ő nemzeti kincséről megfelejtkezett Hazában, a' mint hogy most is, a' Literaturának nem kedvező körülállások között találkoznak. Keljen tehát szárnyra annak lelke, a' kinek tüze az alkalmatlanság nem adás miatt csak mintegy bolygó világosság tévedez, 's lankadoz egész fényében való mutatkozás előtt. Nem a' legszebb láng gyujthatja é fel, hogy a' Nemzet dicsőségére hárulandó fény' megszerzésében dolgozzék? Ez valójában olyan czél, melly megérdemli a' nemes szívnek felmelegedését, meg az izzadó homlokot. Emlékezzenek jobb Poétáink a' Görög Poéták szép vetélkedéseikre az Olympiai Játékokban, 's próbálják meg erejüket a' drámában is, és segítsenek azon, hogy Játékszíneinken ne mindenkor fordítások játszottassanak.

Más theoriák kifejezését elmellőzvé azzal fejezzük be ezen Jutalom tételt, a' mit Wieland' Abderitájiban, Democritus mond, mellyből az is kitetszik, hogy dramatikus Poétánktól mit kívánunk.

„A' művészi daraboknak regulái soha se lehetnek csak egyedül a' magunk kénye szerint. Semmit egyebet nem kívánok meg egy Szomorú Játékban annál, a' mit Sophocles a' magáéiban. A' planum egyszerű (*simplex*) 's jól átgondolt legyen, mellyben a' Poéta mindent előre elnézett, elkészített, mindent természetesen egybe szőtt; mellyben minden rész az Egésztől el nem válható tag, 's az Egész pedig egy jól organizált, szép szabad és nemesen mozduló Test. Ne legyenek benne unalmas expositiók, melléktárgyak, jelenések, mellyek csak kitöltik; olyan beszédek, mellyeknek végét nyughatatlansággal 's ásítózva várjuk; semmi cselekedetek, mellyek nem a' főczélt segítik elé. A' karakterek érdekszálók, a' természetből választottak 's megnemesítettek legyenek, de úgy, hogy az embert azokban feltalálhassuk; emberin felül való virtusok, vagy a' gonoszságban szörnyetegek ne állíttassanak elé. A' személyek beszéljenek, cselekedjenek mindenkor az ők tulajdon individualis ismereteik 's érzéseik szerint, 's mindig úgy, hogy érezhessük: az előre bocsátott 's jelenlévő környülállásokban 's elrendeltetésekben úgy kellene beszél-
leniek, 's cselekedniük.

Megkívánom, hogy a' Poéta ne csak az emberi természetet ismerje, a' mennyiben az, az ő, minden utá-

na formálásaiban modellje, hanem a' nézőket is tekintetbe vegye 's jól értse, melly úton lehet azoknak szívken győzedelmeskedni, hogy minden csapást, melyet megindításokra tenni akar, azoktól, azt észre nem véve készítsen el. Tudja, mikor elég, 's minekelőtte bennünket egy forma benyomatok által elfáraszt, vagy egy indulatot azon lépcsőig viszen, hol kínzóvá kezd lenni, a' szívnek megnyugtatóra kicsiny nyugvó helyeket engedjen, 's azon megindításokat, mellyeket bennünk szerez a' nélkül tudja különbözővé tenni, hogy azok miatt a' fő munkálódás ne szenvedjen. — Megkívánom, hogy nyelve, a' leggondosabb szorgalom által kicsinosított, szép és bátran folyó legyen; kifejezése mindenkor hathatós, meleg, egyszerű, felséges, minden mászás, dagadás nélkül; erős, megragadó, durvaság 's feszesség nélkül; fényes de nem piperezett; valóságos hősi nyelv, mint egy nagy léleknek mindenkor eleven kifejezése, melly egyenesen a' jelenlévő érzésből ömlik ki; melly soha sem mond se sokat se keveset, 's egy testre-öntött köntöshez hasonlólag, mindenkor a' beszéllőnek tulajdon lelkét általlátszva mutatja. — Megkívánom, hogy az, a' ki hősek által mer beszélleni, maga is nagy lélekkel bírjon, és míg a' lelkesezésnek órájában, hősévé átalváltozott, maga is általmelegedve érezze azt, a' mit Személyének szájába teszi. „Wielandnak ezen kívánságaihoz még azt tesszük, hogy a' Dráma írásához olyan lélek kell, melly hosszasan kitartja a' magából való merítést, többféle karak-

tereket fel tud venni, 's mindeniknek festésében az Egésznek harmóniás egybe állítására képes; azoknak, melyeket vélek tétet, kifejtésében meg nem fárad, el nem lankad, 's a' végén olly eleven, megragadó még munkája, mint elején volt, és így a' kezdettől fogva, a' kárpit legutólsó lebo-
csátásáig egy forma interesszét tud adni. Az írni akarónak ismerni kell magának a' több jó theoriákat, hogy tudhassa miket kell elkerülni, ismerni kritikai lélekkel a' más Nemzetek' jobb, lelkesebb darabjaikat, 's magáévá tévén azoknak ízlését, és segítette a' maga teremítő lelkétől, jelenjék meg a' Nemzet előtt. Mert szerencsétlen Írójink azok, kik csak a' mi iskolájinkban uralkodó bizonytalan, nem csinosított ízlés mellett maradtak, úgy írtak a' mint a' nem értő Publikumnak tetszik, nem mivelték ki lelkeket más Nemzetek klasszikusainak írásai által, nem tisztították ki érzéseiket, nem vágytak arra, hogy munkájoknak, mint ideájik mind nyelvek által szabad, nemes, magas karaktere legyen. Belé kell igen is magát az Írónak tanúlni, minden más szép 's jónak itéltetett munkákba, azok által feljebb emelkedni, 's beszíva magába, azoknak karaktereket, úgy vissza-teremteni elegendő eredetiséggel a' Külföldi Szépet, a' maga nyelvébe. — Tudja tehát a' mi Poétánk ne csak érteni, hanem megítélni is, vagy a' Görög Tragikusokat, vagy Shakespearet, Corneille Pétert, Schillert, Göthét, hogy ezek mit miért tettek: tudja azt, hogy a' Koczembuek, Zieglerek, miért nem fognak igen sok helyen klasszikusok maradni, 's tápláltatva a' jobbaknak írásaik által,

egész méltósággal lehellje ő maga, az éltető, figyelemre vonszó, megragadó lelket. Mert az a' cél, hogy Nemzeti Játékszínünk olly darabot kapjon, mellyre a' józan kritika örömmel tekinthessen.

Ha ezen gondolatoknak csak egyike is megilletheti Poétájinkat, ne hagyják megfelelés nélkül ezen megbírást, — 's a' kit a' Genius csak a' jelentésre is gyűjteni kezd, adja által magát intésének.

DÖBRENTÉI.

A' N E M E S L É L E K.

Hány halandó nincs, ki az élet' édes
És valóságosb örömit nem értvén,
A' hamar múló napot elszalasztja

Álmas eszével!

Egyik a' kincset, czimeket vadássza,
Csak ragyoghasson, cseleket vet, álnok
Útakon ront, csal, hogy az érdemesnek

Hágjon elébe.

Másik, a' vak sors, ha emelte polczra,
Eltapod mindent, hizik önnmagában
A' midőn a' skláv sereget magáért

Látja hajolni.

Ott van egy fényes születésű Gazdag
Álmokat kerget, 's lehocsátkozással
Szólni nem mer 's a' kalibába' élőt

Megveti dölyfe.

Gödröt ás minden születettnek egy kis
Tölgyfa ásó 's így eszelősködünk itt?
A' valót gözzel kicseréljük és csak

Gyermeki báb kell!